

μου, τί σκέφτηκες νά κάνεις; μ' αὐτὸ εἶναι φρίκη, τρέλα. Καταλαβαίνω, πὼς πονεῖς γιὰ τὴ ζωὴ, πού κἀνοιν οἱ ἄνθρωποι, κι ἔφτασες στὴν ἀπελπισία... Εἶσυνα πάντοτε καλός, ἀγαθός, κ' ἐγὼ σὲ καταλαβαίνω. Μήπως κ' ἐγὼ δὲν πονῶ γιὰ ὅσα βλέπω; Μήπως κ' ἐγὼ δὲ βασανίζομαι; Δόσε μου τὸ χέρι σου...

ΣΑΒΒΑΣ.—(Τραβάει τὸ χέρι του.) Σοῦ εἶπε πὼς θὰ πάει στὸν ἡγούμενο;

ΛΥΠΑ.—Ναί, μὰ ἐγὼ τὸν ἀπότρεφα.

ΣΑΒΒΑΣ.—Καὶ τὸ μηχανήμα τῶχει ἐκεῖνος;

ΛΥΠΑ.—Αὔριο θὰ σ' τὸ φέρει, ἐμένα φοβήθηκε νὰ τὸ δώσει. Σάββα, ἀγαπημένε μου, ἔλα, μὴ με κοιτάξεις πιά ἔτσι! Καταλαβαίνω πὼς δυσανεκτήθηκες, μὰ εἶσαι λογικός, δὲ μπορεῖς νὰ μὴ παραδεχτεῖς πὼς αὐτὸ πού ἠθέλες νὰ κάνεις εἶναι παράλογισμός, εἶναι ὄνειρο. αὐτὸ μόνο στὸν ὕπνο του μπορεῖ κανεὶς νὰ τὸ δεῖ. Μήπως δὲν καταλαβαίνω κ' ἐγὼ τί δύσκολη πού εἶναι ἡ ζωὴ, μὰ μὴ βασανίζεσαι γι' αὐτό! Δὲν πρέπει νὰ πολεμᾷς μὲ τὸ κακό, πρέπει νὰ ἐργάζεσαι...Κι αὐτοὺς τοὺς συναδέλφους σοι, τοὺς ἀναρχικούς...Ὅυτε αὐτοὺς δὲ γίνεται νὰ σκοτώσεις κανένα, μὰ ἐγὼ ὅπως δῆποτε τοὺς καταλαβαίνω: αἰτοὶ σκοτώνουν μόνο τοὺς κακοὺς...

ΣΑΒΒΑΣ.—Δὲν εἶναι συναδέλφοί μου, ἐγὼ δὲν ἔχω συναδέλφους.

ΛΥΠΑ.—Μὰ δὲν εἶσαι ἀναρχικός;

ΣΑΒΒΑΣ.—Ὅχι.

ΛΥΠΑ.—Τί εἶσαι λοιπόν;

ΠΟΥΧΑΣ.—(Σηκώνει τὸ κεφάλι.) Περνοῦνε, ὄλο περνοῦνε. Ἀκούς;

ΣΑΒΒΑΣ.—(Σιγὰ ἄλλ' ἀπειλητικά.) Περνοῦνε!

ΛΥΠΑ.—Ναί, καὶ σκέψου ποιὸς περνοῦ. Περνοῦ ἡ ἀνθρώπινη λύπη, καὶ σὺ ἠθέλες νὰ τοὺς στεροῦσες τὴν τελευταία-τὴν τελευταία τους ἐλπίδα, τὴν τελευταία παρηγοριά... Καὶ γιατί; γιὰ ποῖο λόγο; Γιὰ τίποτα σωθεῖς, ἀπαίσια ἰδέα τῆς κυριότης νῆς... (Βλέπει στὸ σκοτεινὸ δωμάτιο μὲ φρίκη.) Γυνὴ γῆ! σωθεῖσαι νὰ τὸ σκαστῶ. Γυνὴ γῆ! Πὼς ὑπόσχεσε ἕνας ἄνθρωπος νὰ τὸ σκαστῶ αὐτό, ἡ γῆ γυνὴ! Νὰ μὴν ὑπάγει τίποτε. Ἦα νάναι κατασσομμένα. Ὅλα μὰ ὅσα δοξάζεσαν τόσα γρόνια, πού δημοσόργησαν μὲ τὸν πόνο, τὸν κόπο, τὸν ἔργο... Ἀνεργισμένοι ἄνθρωποι! καὶ μετὰ σὺ εὐδοκῆσαι ἕνας ἄνθρωπος...

ΣΑΒΒΑΣ.—Βλέπω, θυμῶσα κατὰ τὰ λόγια σου.

ΛΥΠΑ.—Μὲ ξέβησες. Σάββα. Ὅταν μοῦ τὸ εἶπες, ἔβασα αἰ νὰ εἶδῃ μὰ τὴν ἰσχυρὰ τὸ πῶς τ' ἀνάπισα ὄλα. Μὲ νύθεις τ' ἀνάπισα! Νὰ, αὐτοὺς τοὺς γρόνια... ἄλλοτε δὲν τοὺς πόδεχα, μὰ τόσα τοὺς λιποῦμαι, τοὺς λιποῦμαι τόσο λιμέχρι δακρύων. Καὶ τὸ βιβλίον, κι ὄλα κάθε γερούσιδι, κάθε ξυλαόκι, ποῖνα κἀμουμένο ἀπ' τὸν ἄνθρωπο. Ἄς εἶναι ἄσχημοι, πῶς λέει πὼς εἶναι ὄμοιοι! Καὶ μὲ αὐτὸ ἀκοιθῶς τοὺς ἀγαπῶ, γιὰ τὴν ἀποτυχία, γιὰ τίς τσοαβές νοομίες τους, γιὰ τίς ἀποαισιοποιήτες ἐλπίδες... τὸν κόπο, γιὰ τὰ δάκρυα! Κι ὄλοι, Σάββα, ὄσοι σ' ἀκούσουν, θὰ ἀιστανθοῦν τὸ ἴδιο, ὅπως κι ἐγὼ, καὶ θ' ἀγαπήσουν ὄλα τὰ παλιά, τ' ἀγαπημένα τ' ἀνθρώπων...

ΣΑΒΒΑΣ.—Λίγο μὲ μέλει γιὰ σὰς.

ΛΥΠΑ.—Λίγο σὲ μέλει. Γιὰ τί ποῦμα σὲ μέλει λοιπόν; Ὅχι. Σάββα, δὲν ἀγαπᾷ κανένα, ἀγαπᾷ μόνον τὸν ἑαυτὸ σου, τίς ἰδέες σου. Ὅποιος ἀγαπᾷ τοὺς

ἀνθρώπους, δὲν τοὺς στερεῖ ἀπ' ὄλα, δὲ βάζει τὴν ἐπιθυμία του ὑψηλότερα ἀπ' τὴ ζωὴ τους. Νὰ τὰ καταστρέψεις ὄλα! Νὰ καταστρέψεις τὸ Γολγοθά!... Σκέψου. (Μὲ φρίκη.) Νὰ καταστρέψεις τὸ Γολγοθά! Τὸ μόνο φωτεινὸ, πού εἶτανε στὴ γῆ! Μὴ πιστεύεις τὸ Χριστό, μ' ἂν ἔχεις ἔστω μιά σταλιά εὐγένεια, ὀφείλεις νὰ τὸν σέβασαι, νὰ τιμᾷς τὴν ἱερὴ μνήμη Του, γιατί εἶτανε δυστυχισμένος, γιατί σταυρώθηκε, σταυρώθηκε, Σάββα!... Σωπαίνεις;

ΣΑΒΒΑΣ.—Σωπαίνο.

ΛΥΠΑ.—Νόμιζα... Νόμιζα... πὼς ἂν τὸ κατορθώσεις αὐτό, θὰ σὲ σκοτώσω, θὰ σὲ φαρμακώσω. Σὰν τὸν πῶ ἐπικίντυνο!

ΣΑΒΒΑΣ.—Κι ἂν δὲν πιτόχει...

ΛΥΠΑ.—Ἀκόμη ἐλπίζεις;

ΣΑΒΒΑΣ.—Κι ἂν δὲν πιτόχει, θὰ σὲ σκοτώσω.

ΛΥΠΑ.—(Κάμνει ἕνα βῆμα πρὸς αὐτόν.) Σκότωσέ με! Σκότωσέ με! Κάνε με νὰ βασανιστῶ γιὰ τὸ Χριστό...γιὰ τὸ Χριστό, γιὰ τοὺς ἀνθρώπους!

ΣΑΒΒΑΣ.—Ναί, θὰ σὲ σκοτώσω.

ΛΥΠΑ.—Καὶ μήπως δὲν τὸ σκέφτηκε; Μήπως δὲν τὸ πιθυμοῦσα; Θεέ μου! Νὰ ὑποφέρει κανεὶς γιὰ Σένα, ὑπάρχει ἄραγε μεγαλύτερη εὐτυχία;

(Ἀκολουθεῖ)

ΑΘΗΝΑ Ι. ΣΑΡΑΝΤΙΑΝ

ΑΙΣΘΗΤΙΚΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ

ΤΟ ΧΕΙΜΩΝΙΑΤΙΚΟ ΠΑΡΑΜΥΘΙ

2-

Ὁ Σαίξπηρ, ἔξοχως ὅτι ἡ καθεαυτὸ πράξη δὲν ἔχει πιά σημασία τὴ στιγμή πού ἔχει φτάσει ἡ ἐξέλιξη στὸν ὑπέριπτό της βαθμὸ, διὰν μοιραῖα θὰ συντελεσθεῖ, καὶ θέλοντας ν' ἀποφύγει τὸ ρωμαντισμὸ κάθε ἀναγνώρισης, ἀφίνει πολὺ λεπτὰ τὴν ἀναγνώριση τῆς Περόδης νὰ μαρτυρεῖ μόνον, καὶ τὴν διηγούνηται ὕστερα οἱ ἀδελφοί. Ἡ διδασκαλία, ἄγνωστο κι' ἀκατανόητο γιατί, μήπως ἀντικαθίσταται ἀπαραίτητη τὴν ἐξαιρετικὴν καὶ τ' ὀλοφάνερο (εἶναι τόσα φανερά πού δὲν καταλαβαίνει!) θέλησε νὰ διορθώσει τὸν Σαίξπηρ; πρόσθεσε τὴν ἀναγνώριση σὲ μιά σκηρὴ βουβῆ κι' ἀρκετὰ γελοία. Μὲ ποῖο δικαίωμα τέτοια ἐλλειψη σεβασμοῦ;

Στὸ τέλος, γιὰ ν' ἀποφύγει μιά ἀκόμα ἀλλαγὴ σκηρῶν, τὸ ζωντανὸ τὸ ἀγαλμα τῆς Βασίλισσας τὸ τοποθέτησε, ἀπὶ τὸν ἱερὸ κρητῶνα, μέσα σὶδ σπῆτι τῆς πιστῆς Παιλίνας, στὴ μέση τοῦ δρόμου, πίσω ἀπὸ ἕναν κόκκινο μπερνιέ κα μπροστὰ σ' ἕνα πορτοκαλλὶ σανίδαμα. Ἐχτὸς ἀπὸ τὸ ἐπιτελῶς ἀδικαιολόγητό τους, πρόσβαλε ὀδυνηρὰ καὶ τὰ μάτια τὸ κόκκινο κοντὰ σὶδ πορτοκαλλὶ καὶ σὶδ γαλάζιο τοῦ ὄραου πού διακρίνονταν ἀπὸ πάνω. Κανένας δὲ ζητεῖ ἔξοδα ἀπὸ τὸ θέατρο τοῦ Ὀδείου, ἀπαιτεῖ ὅμως κάποια καλαισθησία. Ἡ ἐναρμόνιση τῶν χρωμάτων τοῦ εἶναι ἄγνωστη.

Στὸ χορὸ, σὶδ δεύτερο μέρος, φοροῦσε ἡ κάθε κοπέλλα, ἡ καθεμιά ἀλλιῶτικη, ἄλλη λιγνὴ, ἄλλη ψηλὴ, ἄλλη κοντόχοιτη, φόρεμα διαφορετικὸ, ἄλλης ἐποχῆς, ἄλλου τόπου τὸ καθένα, ποικιλόχρωμα, κι' οὔτε καν ἡ τύχη δὲ θέλησε νὰ συνδυάζονται μετὰς τους ἔ-

σιω και μόνο δυο χρωματισμοί. 'Ο χορός, αν μπορεί να ονομαστεί χορός, είναι άλλωστε τόσο φοιητός, πού κατανοούσε άσπείος. Δεν ξέρει λοιπόν ο σκηνοθέτης ότι ο χορός είναι Τέχνη; Χρειάζεται πρώτα να δημιουργηθεί ένας χορός με κάποιον χαρακτήρα, και ύστερα να διδαχτεί από ειδική σχολή, πρέπει να παρουσιάζει ένα πολύ μελετημένο σύνολο, ρυθμικό, συχρονισμένο, και το θέατρο του 'Ωδείου δεν είχε να επιδείξει ούτε καν κοπέλλες πού να ξέρουν τουλάχιστο, ή καθενιά για τον ένωτό της, κάπως να χορεύει, κατέλλες με κάποια χάρη. 'Η μόνη φωνικά νόστιμη και πού αισθάνονταν λίγο ότι χόρευε ήταν η κ. Ζερβού. 'Ας λείπει ότι είναι καταδικασμένο οίχιγρά ν' αποτύχει.

Στη σκηνή της δίκης ήταν τόσο δύσκολο ν' άκωνιτήσουν το θρόνο σιά μαρμαρένια σκαλοπάτια, ή να σκαπάσουν με κάποιο γαλί τη σανίδα πού τον στήριζε; 'Εταν πολύ δύσκολο να γεμίσει το άμφιθέατρο με θουθά πρόσωπα, ωστε ο λαός, πού υποθέτεται ότι έπρεξε σύσσωμος να παρακολούθησι τη δίκη της Βασιλείσσης του, πού δεν έβανσε να τη λατρεύει και να την πιστεύει άθώα, να μην αντιπροσωπεύεται μόνο από πέντε - έξη πρόσωπα, πού κι' αυτά δεν έιξεραν ούτε να κουνηθούν, ούτε να εκφράσουν τίποτα με τη φυσιογνωμία τους; Οι δικαστές έδιναν την εντύπωση ότι θέλουν να είναι επιβλητικοί, χωρίς να ξέρουν πώς. Και την όλη δίκη, για το επιβλητικότερο ή μάλλον για το κομικότερο, συνόδευε μιá φτωχικά όσχηστρα πού άκούσαν από καιρό σέ καιρό σέ όλη την παράσταση, χωρίς να είναι δυνατό να καταλάβει κανένας τι σχέση έχουν τέτοια ιοιτοιοίωματα με το έργο του Σαίξπηρ.

'Εταν πολύ δύσκολο το μωρό να το παρουσιάνει μια κοίλια, από τις τόσο τελειοποιημένες στην ομοιότητα με άληθινό παιδί, όπως τις κάνουν σήμερα, αντί ένα πακέτο ύφασμα, πού μόνο γέλια προκαλούσε στό θεατή;

Στην άρχή της 'Ασκαδίας — γιατί άραγε μεταπίσανε τη Βοημία του Σαίξπηρ στην 'Ασκαδία, — δεν κατώρθωσαν όλοι οι θόουβοι της θρονητής και της θρονης, άκόμα και το σκουείνιασμα της σκηνης, ν' αλλάξουν το χόσμα του σόουου, πού ν' όλη τη σπητή δήλωση του Καμήλλον ότι είναι μαύρος σάν πίσσα, πεισμάτωσε να μείνει όλογάλανος, μάλις θολωμένος από μικρά, ανάλαφρα, άνοιξιάνια σύννεφα.

'Οποιοσ θέλει να παίξει Σαίξπηρ, πρέπει να έχει γνώσει, αιστανθεί, μελετήσει τη Ζωή, την ανθρωπινή γρηγή, πρέπει να έχει μελετήσει ότι έχει γραφτεί για το Σαίξπηρ, να τους χαρακτήρες του, και ιδιαίτερα για κείνον πού θέλει να παρουσιάσει, πρέπει να ξέρει πώς τον αντίληφτηκε και τον έπαιξε ο κάθε ήθοποιός. Πρέπει να μην είναι πια μαθητής. Προχτές έιξεραν όλοι καλά το όλο τους, πρώτα σπάνιο σιά άθηναϊκά θέατρα, αλλά πού βέβαια δεν άκοι. 'Ο μόνος «ήθοποιός» ήταν ο κ. Κοιτογιάννης (Αυτόλωνος) και σέ πολλά μέρη και η κ. Ζερβού (Περδίτα). Φυσική, γαρτωμένη, είχε χάσει το κάτι προσποιημένο πού τόσο συχνά πέροι την παράσενε κι' απειλούσε μάλιστα να την κατασιρόφει έντελώς. 'Ο κ. Κοιτογιάννης ξέρει να περπατά, να κουνεί, να στέκειται, να μιλά, ανόδημητα, γεμίζει τη σκηνή, είναι αλλιώτικος σέ κάθε όλο του, γιατί χάνει το ατομό του για να μπει μέσα στό πρόσωπο πού παρουσιάνει, λυγερός, εύθυμος, αίστα-

ρεται κανένας όταν παρουσιάζεται, ότι ήθε Κάποιος, ο Κάποιος πού έπρεπε να έρθει. Καλοί, αλλά χωρίς τίποτα δημιουργικό, όχι πια ήθοποιοί, είναι κι' ο κ. Παπαζήσιον (γέροτας θροσός), ο κ. Πατιόπουλος (Μίμος) και η κ. Κωιστωάντων (Παυλίνα) όταν μιλούσε. Γιατί για σίαση και κίνηση χειρών και ποδιών φαίνονταν να μην έχει ιδέα. Κ' είναι από το μεγαλύτερο ίσως ελάττωμα όλων σχεδόν πού έπαιξαν τους δεύτερους όρους: το άδέξιο και η άμηχανία. Είναι βέβαια πολύ δύσκολο να διαπερνά κανένας θουθά όλη τη σκηνή, και η Παυλίνα άναγκάζεται δυο φορές να άποχωρήσει έτσι, άλλ' ήταν πια υπερβολικά και μόνο άπασοχλημένη με τα θήματά της. 'Η δεσποινίδα Μπασιτιάτου, στό μονόλογο του Χρόνου, έδειξε πώς έχει δυνατό φυσικό τάλαντο για άπαγγελία, άλλ' άμφορ στό άκόμα. Πρέπει πολύ ν' άναπτυχθεί, διορθώνοντας και κάποιο ελάττωμα προφοράς, άλλ' άσ προσέξει! Το όρεμένο τάλαντο της δεσποινίδας Κοισάλη, αντί να προσδεύσει, κατασιρόφεται δουτοχώς όλοένα τόσο πολύ. Φαίται η ίδια, δεν έχει τη δύναμη ν' άναπτύξει μια όρη πού δεν είναι παρά ρεατική, ή φαίται μάλλον ο δάσκαλος; Ποιος ξέρει; Το βέβαιον είναι ότι ούτε μετ κίνησης της, ούτε μια φωτή της δέ θγαίνει πια τώρα από μέσα της. Φαίνεται σά να μην αισθάνεται, να μη νιώθει πια τίποτα έσωτερικά, παντού διακρίνεται η τεχνητή προσάθεια, κι' είναι πάντοτε ψεύτικη. Και τα έίς της επαναλαμβάνονται άκόμα πιο συχνά και πιο χτυπητά από πέροι. Προχωρεί τρία θήματα, άφίνει το ένα της πόδι λίγο πιο μπροστά από τ' άλλο και στέκεται στη μέση του, ή σηκώνει άλαζωνικά το κεφάλι της. Δεν βιάζεται τίποτε έννευροικότερο για το θεατή από τέτοιες μηχανικές και ταχτικές κινήσεις. 'Ο κ. Στρούπουλος (Πολύξενος) έυσιτάε σάλλον σαχιούτικος λιμοκοιθός, παρά Βασιλιάς. Το ίδιο κι' ο κ. 'Ερμάννος (Φλοριζέ). 'Ο κ. Δεσποίνης (Ασόνιος) φαίνονταν να νομίζει ότι όποιαδήποτε ψυχική ταμγή δέ μπορεί να εκφραστεί αλλιώτικα παρά με άνωθρες κωνγές και σημειώδεις κινήσεις. 'Ο κ. Βοασιθανόπουλος και ιδιαιτέρα ο κ. Στεκέτης, παρουσιάσαν τον 'Ατίγονο και τον Κάμिलλο σάν δυο ήλίθιους.

Το θέατρο του 'Ωδείου πρέπει να καταλάβει ότι είναι και θέ είναι άκόμα για καιρό μόνο άνώτερο σχολείο. 'Οχι θέατρο. 'Ετσι μόνο θα συμμορφωθεί με το σκοπό του, έτσι μόνο θα κατασώσει να δίνει παραστάσεις πολέ άπλές στην άρχή, αλλά σωστές, και σιγά κι' όλοένα καλλιτεχνικότερες. Για την ώρα άλλωστε δεν υπάρχει άνώτερος προορισός από του να είναι σχολείο. Τίποτε δέ δημιουργείται χωρίς βάσεις και εξέλιξη. Τι σημαίνει να δοθούν στην 'Ελλάδα μερικές έξαιρετικές παραστάσεις, σάν τον Οιδίποδα, έστω και τέλειες, όταν δέ μπορούν, μην έχοντας προηγουμένα, να σχηματίσουν πειρά; 'Ομορφα, φωτεινά σμητα, να καταδικασμένα να μείνει η λάμψη τους σιείρα. Κείνο πού πρέπει να γίνει, είναι κάτι μόνιμο και στερεό. Και γιατί αυτό προσπαθεί και θέλει το θέατρο του 'Ωδείου, γιατί αυτός είναι ο σκοπός του, κι' άς την κατώρθωσε σχεδόν τίποτε άκόμα κι' αυτό άξίζει ένθεσμα να υποστηριχτεί. Γι' αυτό άξίζει να του λέγεται η άλήθεια άσπρηά. Οι εύκολες επιδοκιμασίες δέ δείχνουν παρά περιφρόνηση.